

се успокоява, няма закон и няма никакъв абсолютен, всичко е относително, межевно и нихилистично. И над тая пропаст той се гърби и се мъчи да се спаси (тая пропаст е изникнала там, на фронта, от обществените условия, в които този човек е израснал, от тъмната и смесена кръв на едно племе, преситено с расово смесение и претоварено с най-различна наследственост) с демоничната идея за насилствената промяна на живота и човека. Идеалът обаче за това общество не почива на никаква теоретична убеденост в марксизма, а на някаква нова измислена красота. Никаква мъдрост не го успокоява, никакъв закон не го задоволява, никакви социални реформи не са тук главното. Главното си остава в края на краищата страстната поривност към най-голямо духовно възискателство, което обаче остава за дълго време скрито зад външната грубост и категоричност. В края на краищата този човек е много егоцентричен. Той се насочва ту към народа, търсейки спасение в чичкото, ту се отблъсква от неговата изостаналост и грубост, той не може да се свърже с никого от другарите си, защото във всеки от тях вижда несъвършенството и хитрината. Той ненавижда Янковци, чувства, че е далеч и от тях. Той избягва всичко, което може да приключи и сложи край на тая вечна неудовлетвореност и непрекъснато се разяжда само от нея, защото не може да живее без това. Всичко преживяно има сто оценки и нито една напълно задоволителна. Бунтът идва от липса на вътрешно единство, революцията не е нищо друго, освен несъзнателен стремеж към самоунищожение, слагане на край на постоянното дирене на нови ценности, стремеж да се освободи от угризенията на съвестта. Отначало затаен, бунтът не намира пролука, но ето, настъпват събитията и тогава мехурът се пуква, заживяваме, прилагаме на практика нашата формула, опитваме се да стигнем там, дето още никой не е бил. Тласъкът е чисто психологичен! Има и страст към риск, към подвиг, има самоизпитание на душата! Има и копнеж, страст, сетне копнеж да се намери една вяра и да се сложи край на всички лутания!

КОНДАРЕВ

„Няма удовлетворение, винаги съм чувствал в себе си това. Всичко у мене подлагам на съмнение и то ме дълбае, дълбае... Няма закон, няма никакъв абсолютен... Над тая пропаст съм се гърбил цял живот, а тя изникна там, на фронта... или може би още в къщи, в махалата... от тинята. И откъде изникна тая страстна поривност, такава възискателност? Такава категоричност или аз съм много егоцентричен. Търсих накрая смисъла в народа, е, тук съм на прав път, но народът е още и може би завинаги ще си остане зад мене, пък аз пак ще се озова сам... Всичко придобива сто оценки... и преживяното и сегашното... Опитвам се да стигна там, дето никой още не е бил... или това у мене е несъзнателен стремеж към самоунищожение? Общ или само мой? (Той чувствава болката, безумието)... беше мечта, а сега стана действителност и ужас, дело...“

„Не съм ли предишният идеалист, намерил днес друга почва – народа. И нима това понятие само по себе си не е идеалистическо, щом повярваш в него – ставаш идеалист, защото народът, това е като мътна река... с всичко, що среща в живота...“